Apeldoorn

Behoort bij besluit
van Burgemeester
en Wethouders
Gemeente Apeldoorn

D20-024307

RAAP

RAAP-RAPPORT 4383

Cultuurhistorische quickscan naar het terrein tegenover Woudhuizerweg 90 te Apeldoorn

t.b.v. voorgenomen ontwikkeling van een zonnepark.

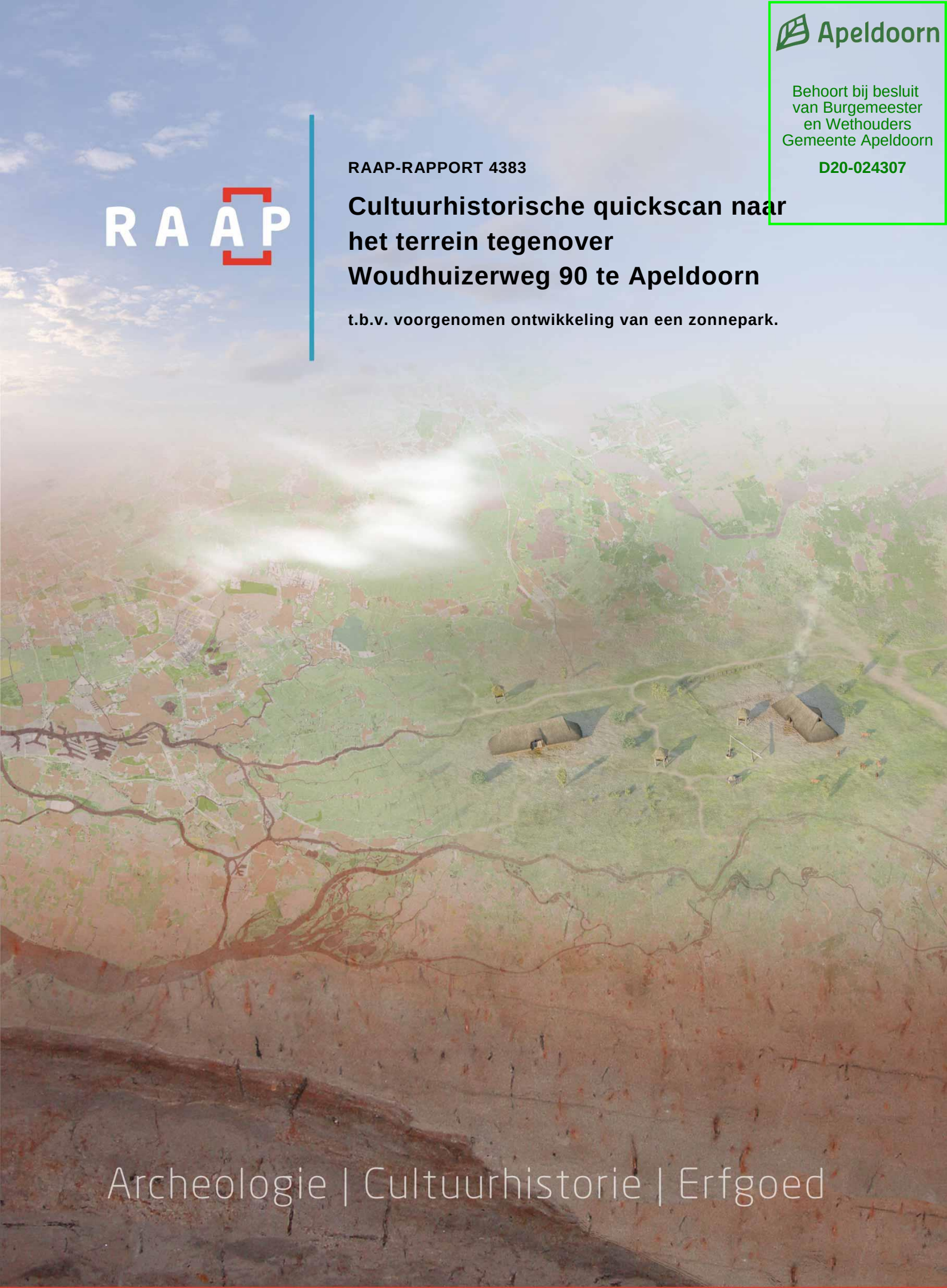

Archeologie | Cultuurhistorie | Erfgoed

Behoort bij besluit
van Burgemeester
en Wethouders
Gemeente Apeldoorn
D20-024307

Colofon

Opdrachtgever: ROM3D

Titel: Cultuurhistorische quickscan naar het terrein tegenover Woudhuizerweg 90 te Apeldoorn t.b.v. voorgenomen ontwikkeling van een zonnepark.

Versie: 04-06-2020

Auteur: drs. B.J.G. van Snippenburg

Projectcode: APAF

Bestandsnaam: RAAPrap_4383_APAF_20200604

ISSN: 0925-6229

RAAP
Leeuwenveldseweg 5b
1382 LV Weesp
Postbus 5069
1380 GB Weesp

Telefoon: 0294-491 500
E-mail: raap@raap.nl
Website: www.raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2020
RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Apeldoorn
RAAP
Behoort bij besluit
van Burgemeester
en Wethouders
Gemeente Apeldoorn
D20-024307

Inhoud

Inhoud 3
1 Inleiding 4
1.1 Kader 4
1.2 Doel 5
1.3 Methode 5
2 Cultuurhistorische analyse 6
2.1 Vigerend beleid 6
2.2 Ontwikkeling van de ondergrond 8
2.3 Historische ontwikkeling 8
2.4 Cultuurhistorische kenmerken 21
3 Conclusie en advies 22
3.1 Conclusie 22
3.2 Advies 23
Literatuur 25
Overzicht van figuren, tabellen, bijlagen en appendices 26

Apeldoorn
RAAP
Behoort bij besluit
van Burgemeester
en Wethouders
Gemeente Apeldoorn
D20-024307

1 Inleiding

1.1 Kader

Statkraft is voornemens een zonnepark te ontwikkelen op een terrein gelegen tegenover het erf Romeinsplaats, Woudhuizerweg 90 te Apeldoorn. Het plangebied wordt verder begrensd door de spoorlijn Apeldoorn-Deventer en de snelweg A50. Onderstaande figuur geeft het plangebied weer. Zoals in het volgende hoofdstuk uitgebreider aan bod komt, is het gebied gelegen in een zone met een gemiddelde en hoge cultuurhistorische attentiewaarde. Dit betekent dat “in de initiatiefase van een project (…) een quick-scan (wordt) uitgevoerd naar de cultuurhistorische waarden van het plangebied. De resultaten van deze scan worden (…) verwerkt in het Programma van Eisen. Krijgt het project een vervolg, dan wordt in de Programmafase een cultuurhistorische analyse gemaakt.”[1] In dit kader heeft ROM3D, betrokken bij het landschapsplan voor dit project , RAAP gevraagd een cultuurhistorische quickscan uit te voeren.

Figuur 1. Aanduiding plangebied. Inzet: ligging in Nederland (ster).

[1] Apeldoorn, 2006, 11.

Apeldoorn
RAAP
Behoort bij besluit
van Burgemeester
en Wethouders
Gemeente Apeldoorn
D20-024307

1.2 Doel

Het doel van deze quickscan is enerzijds in kaart brengen welke onderdelen van het plangebied van cultuurhistorische waarde zijn en om welke redenen. Anderzijds worden op basis hiervan adviezen geformuleerd ten aanzien van de omgang met de geïnventariseerde waarden. Hierbij worden ook algemene adviezen gegeven voor maatregelen die kunnen bijdragen aan behoud, herstel en versterking van cultuurhistorische waarden in het plangebied.

1.3 Methode

Voor deze quickscan is allereerst het vigerend cultuurhistorisch beleid geïnventariseerd, zowel op gemeentelijk als provinciaal niveau. Het belangrijkste onderdeel van deze quickscan is een analyse van het plangebied op basis van historisch kaartmateriaal. Hiervoor is de serie topografische kaarten van Topotijdreis.nl gebuikt, aangevuld met de kadastrale minuutplans en enkele prekadastrale kaarten. In de analyse is ook informatie uit relevante literatuur opgenomen.

Tijdens het onderzoek is ook buiten de grenzen van het plangebied gekeken, om het gebied in zijn landschappelijke context te zien.

Apeldoorn
RAAP
Behoort bij besluit
van Burgemeester
en Wethouders
Gemeente Apeldoorn
D20-024307

2 Cultuurhistorische analyse

2.1 Vigerend beleid

Gemeente Apeldoorn

Op de gemeentelijke cultuurhistorische beleidskaart valt het plangebied binnen twee verschillende zones (zie figuur 2), te weten in die met hoge attentiewaarde (rood) en gemiddelde attentiewaarde (geel). De grens tussen beide zones wordt gevormd door het pad dat min of meer oost-west door het plangebied loopt.

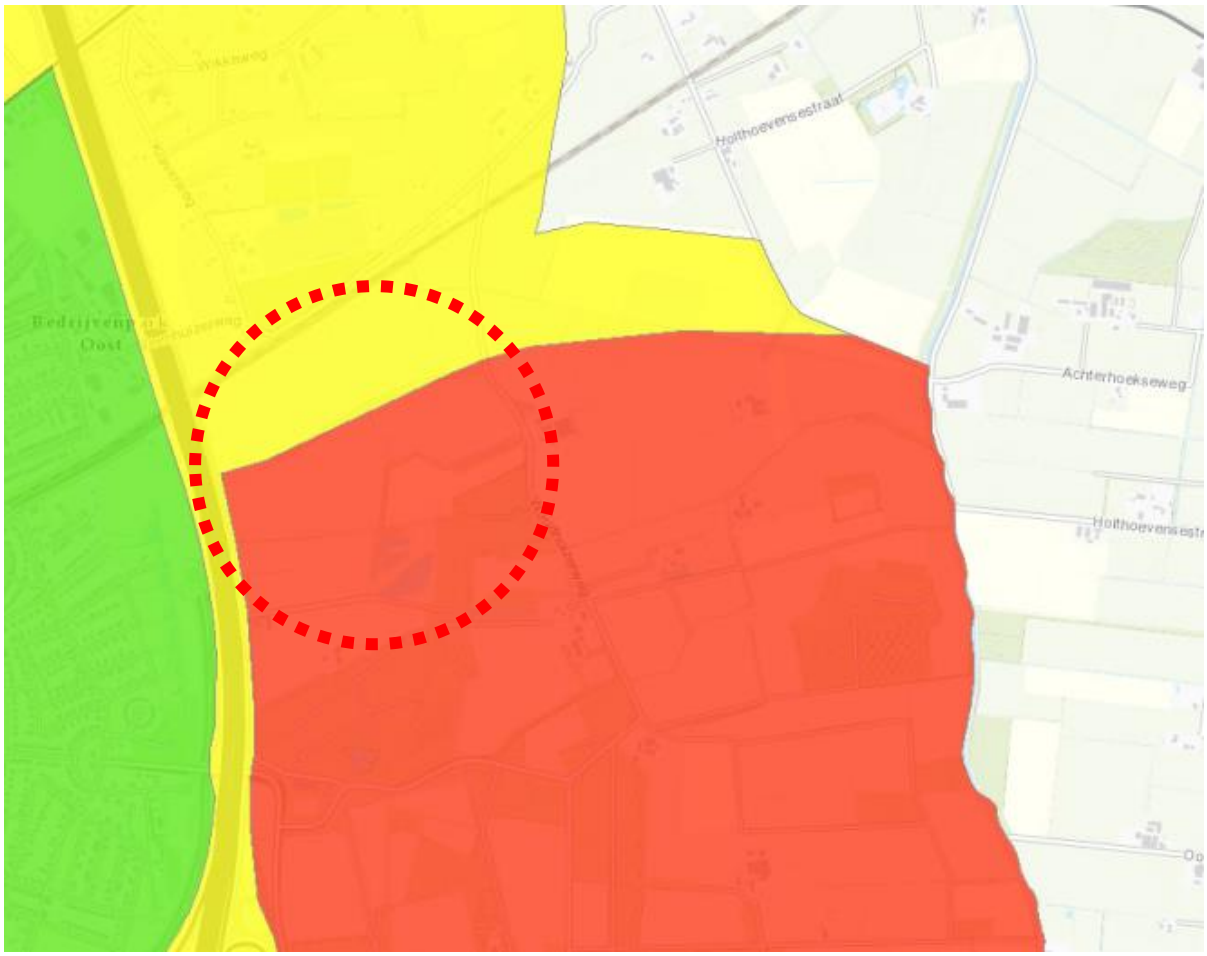

Figuur 2. Screenshot van de cultuurhistorische beleidskaart van de gemeente Apeldoorn, plangebied in de rode cirkel (Apeldoorn, z.j.).

Het beleid dat bij de hoge attentiewaarde hoort is “Bij ruimtelijke ontwikkelingen is cultuurhistorisch onderzoek verplicht. Streven naar behoud, herstel en versterking van cultuurhistorische waarden.” Bij gemiddelde attentiewaarde hoort het volgende beleid: “Bij ruimtelijke ontwikkelingen is cultuurhistorisch onderzoek verplicht. Afhankeljjk van de uitkomsten kan veldonderzoek verplicht worden. Streven naar behoud, herstel en versterking van cultuurhistorische waarden.”[2]

De begrenzing van het gebied met hoge attentiewaarde komt overeen met de contour die landgoed Het Woudhuis op de cultuurhistorische kaart heeft gekregen. Zoals de volgende paragraaf laat zien, hoorde

[2] Apeldoorn, 2006, 10.

Apeldoorn
RAAP
Behoort bij besluit van Burgemeester en Wethouders Gemeente Apeldoorn
D20-024307

het plangebied niet tot het landgoed. De begrenzing van het eigendom van het landgoed zou feitelijk ten zuiden van het plangebied moeten liggen. Waarschijnlijk is de zone om het landgoed heen ook bij het landgoed gerekend, omdat de omgeving immers ook van belang is voor de beleving van het landgoed.

Provincie Gelderland

De cultuurhistorische kaart van de provincie Gelderland laat naast een indeling in cultuurhistorische landschapstypen volgens Histland (schaal 1:50.000) in het plangebied maar één structuur zien, namelijk het inundatiegebied van de IJssellinie uit de Koude Oorlog. Een blik op de hoogtekaart (figuur 16) laat zien dat het inundatiegebied niet zo strak op deze wijze te begrenzen valt. De gegevens van de provinciale kaart zouden dus geïnterpreteerd moeten worden als dat het plangebied zich in de randzone van het inundatiegebied van de IJssellinie bevindt. In het gebied zijn geen waterstaatkundige structuren aanwezig die verband houden met de IJssellinie in het algemeen of de inundaties in het bijzonder.

Figuur 3. Screenshot van de cultuurhistorische kaart van de provincie Gelderland, plangebied in de rode cirkel (Gelderland, z.j.).

Apeldoorn
RAAP
Behoort bij besluit
van Burgemeester
en Wethouders
Gemeente Apeldoorn
D20-024307

2.2 Ontwikkeling van de ondergrond

Het plangebied bevindt zich in een zone op de overgang van de flank van het Veluwemassief naar het IJsseldal. Het bestaat uit zandige afzettingen die door (smelt)water vanaf de Veluwe zijn aangevoerd in de periode na de voorlaatste ijstijd (vanaf 126.000 jaar geleden). Een deel van deze afzettingen is gaan stuiven en heeft duintjes gevormd. Op lager gelegen delen zijn dalvormige laagtes ontstaan, waardoorheen al dan niet een beek loopt. Ten oosten van het plangebied vlakken de (smelt)waterafzettingen af in de overgang naar rivierafzettingen van de IJssel.

2.3 Historische ontwikkeling

Ontginning

Het plangebied bevindt zich op de overgang van de meer glooiende naar de zeer vlakke afzettingen. De vlakke afzettingen ten oosten van het plangebied zijn vanaf de late middeleeuwen (ca. 14e eeuw) ontgonnen, toen de vraag naar landbouwgrond toenam. Het wat glooiendere gebied bleef nog lang onontgonnen. De duintjes, die als koppen boven de natte omgeving uitstaken, worden soms ‘berg’ genoemd en komen terug in verschillende perceels- en boerderijnamen. Naar het oosten toe worden deze duinen groter. Ze boden in dit natte gebied de beste vestigingsplaats voor de bewoners vanaf de middeleeuwen. De grote duinen werden als eerste in gebruik genomen. De duintjes met akkers erop worden kampen genoemd. Bekend is dat in of nabij het plangebied het toponiem *Bergkamp* voorkomt, dat de benamingen voor een hoogte (berg) combineert met een stuk bouwland (kamp).[3] Om deze arme zandgronden te bemesten werd vanaf de eindfase van de late middeleeuwen met name schapenmest verzameld in potstallen, vermengd met heideplaggen en uitgereden over het land. De schapen graasden op de heide. Zo werden de nutriënten van de uitgestrekte heide bijeengebracht op de kleine kampen.[4]

17e eeuw

In het kaartboek van het St. Catharinagasthuis te Arnhem uit 1635 staan ook de bezittingen van het gasthuis in de omgeving van “Appeldorn” opgenomen.[5] Een van de percelen ligt binnen het plangebied. De kaart is op de volgende pagina afgebeeld. Hiernaast staat een uitsnede van het perceel dat binnen het plangebied ligt.

Te zien is een perceel bouwland, genaamd “Den Schotkamp”, omgeven door “Bosch”. Het grote deel heet “Het Veltstuck”. Onderaan is een poortje getekend en daarbuiten staat een schuur, die “Het Schot” heet. Dit verklaart ook de naam van deze kamp.

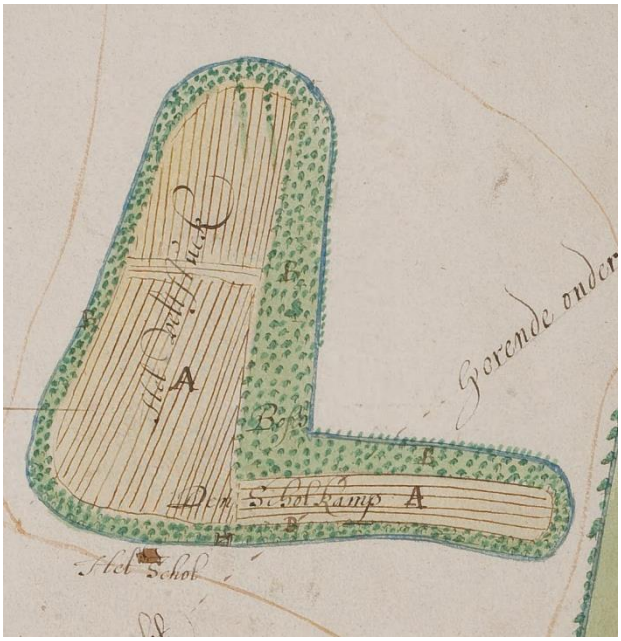

Figuur 4. Uitsnede uit de kaart van het St. Catharinagasthuis.

De diagonaal geschreven tekst buiten de kamp geeft aan dat die gronden niet van het gasthuis zijn maar van de marke “horende onder Appeldorn”.

[3] Otten, 2003, 29.
[4] Neefjes, 2018, 32-33.
[5] Gelders Archief, tg. 2001, inv. 558-0010.

Apeldoorn
RAAP
Behoort bij besluit
van Burgemeester
en Wethouders
Gemeente Apeldoorn
D20-024307

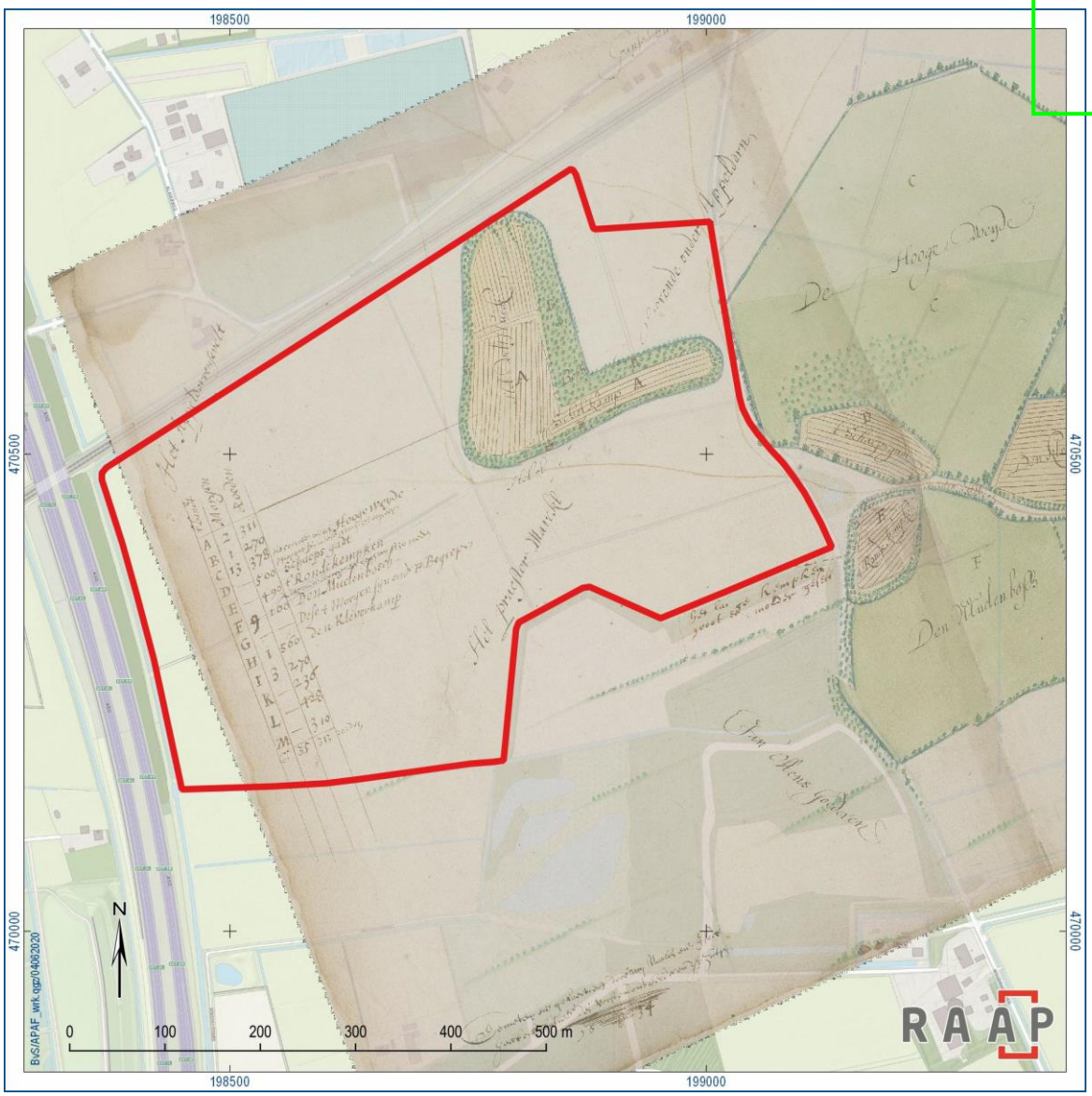

Figuur 5. Afbeelding uit het kaartenboek van het St. Catharinagasthuis uit 1635 afgebeeld over de huidige topografische kaart (Gelders Archief).

Ten zuiden van het plangebied staat – tegen de groene achtergrond van de huidige topografie – genoteerd dat daar “Het lange Kempken” ligt. Dat deze niet volledig is ingetekend, betekent waarschijnlijk dat deze geen eigendom van het gasthuis was. Voor de duidelijkheid is wel aangegeven waar deze lag.

Ten oosten van het plangebied ligt nog een aantal grote percelen die eigendom zijn van het St. Catharinagasthuis uit Arnhem. Het noordelijke ovale perceel met de letter D erin heet “t Schaepsgadt”. ‘Gat’ is de typisch Apeldoornse benaming voor een natuurlijke of gegraven kuil of een algemene laagte. Niet zelden deed zo’n kuil dienst als drinkwaterplaats voor het vee.[6] Hier is de naam echter gegeven aan een perceel bouwland, mogelijk omdat het lager en langs de schaapsdrift lag. Tot slot zijn op de kaart nog enkele paden ingetekend, waarvan de oostelijke in het plangebied de voorloper is van de Woudhuizerweg.

[6] Otten, 2003, 34.

Apeldoorn
RAAP
Behoort bij besluit
van Burgemeester
en Wethouders
Gemeente Apeldoorn
D20-024307

18e eeuw

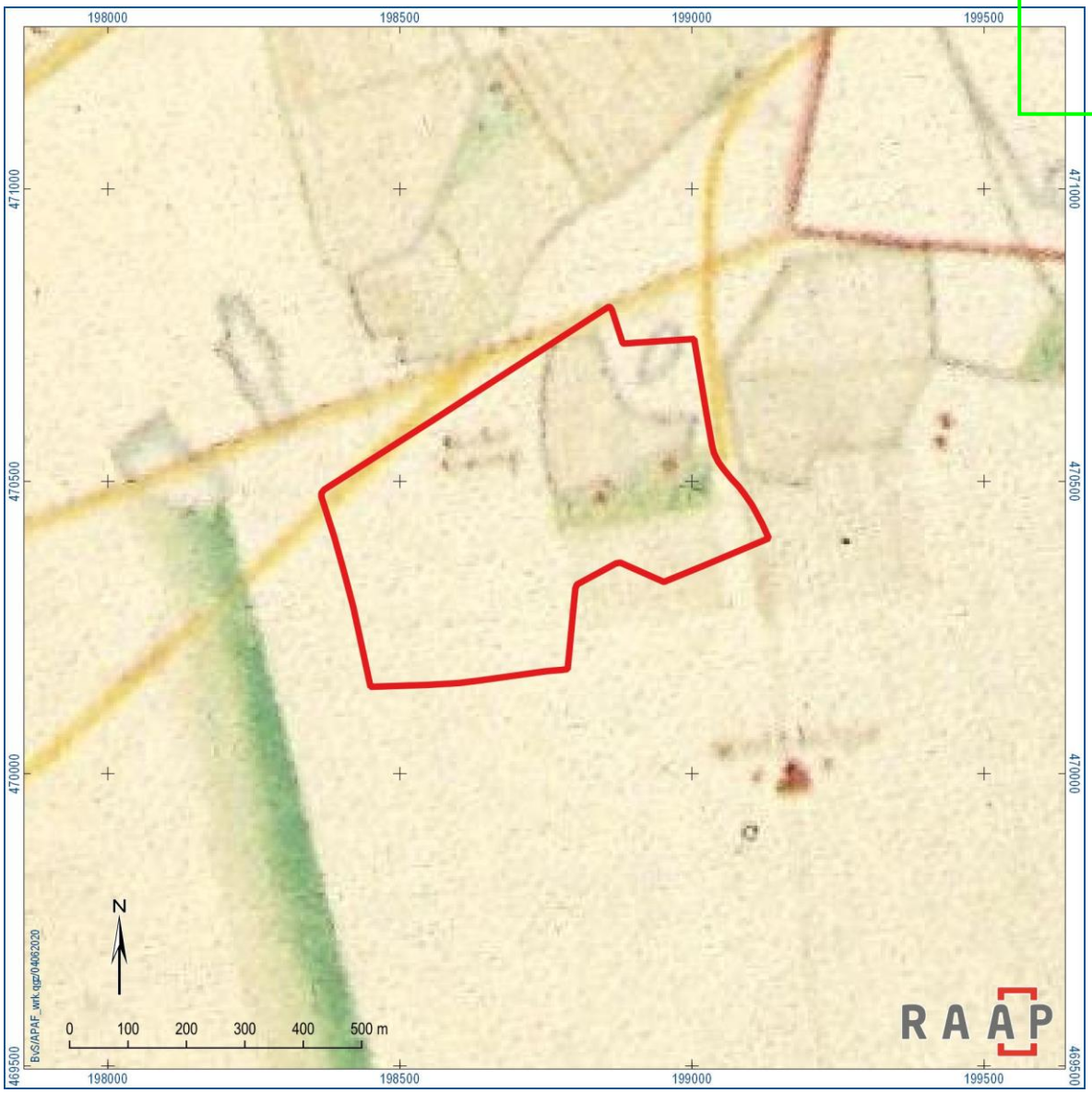

Figuur 6. Uitsnede uit de 'Caart der limitten van De Hooge En Vrije Heerlyckheyd Van Het Loo' uit 1748 (Van der Wyck, 1988).

De oudste kaart waarop het hele plangebied voorkomt is de *Caart der limitten van De Hooge En Vrije Heerlyckheyd Van Het Loo* uit 1748.[7]

In een groot deel van het plangebied is niets ingetekend. Dit betekent dat dit woeste gronden waren, oftewel onontgonnen heide en op de natste plekken ook moerassig gebied, al dan niet met veen. Ten noordwesten en in het noordoosten van het plangebied is dit zichtbaar in de plassen. De woeste gronden waren in gemeenschappelijk bezit bij de markegenootschappen, dat toezag op de instandhouding van met name de heide, vanwege de belangrijke rol voor de landbouw.[8] Ten zuiden van het onderzoekgebied is Het Woudhuis (nu Het Spikker) ingetekend. De groene band linksonder op de kaart is een markering en geeft niet een landschappelijke structuur weer.

[7] Van der Wyck, 1988, kaart 66.
[8] Opmeer e.a., 2007, 9.

Apeldoorn
RAAP
Behoort bij besluit van Burgemeester en Wethouders Gemeente Apeldoorn
D20-024307

De belangrijkste structuur die deze kaart binnen het plangebied laat zien is een de Scholtkamp, die ook op de vorige kaart voorkwam. Aan de zuidzijde ervan is een zone met opgaand groen zichtbaar, met daarin twee gebouwen, waaronder Het Schot. Bij de kamp staat waarschijnlijk “Scholt Camp”.

Ten oosten van het plangebied liggen twee percelen bouwland met daarachter twee gebouwen. Waarschijnlijk is dit het oude erf van de huidige *Romeinsplaats* (gelegen aan de Woudhuizerweg 90). Op de kaart van het St. Catharinagasthuis wordt het hier ingetekende erf “t’ wolthuijs” genoemd. Het is misschien de oudste voorganger van het hier getekende Het Woudhuis.

De huidige boerderij Romeinsplaats, dat obscuur genoeg een opschrift met het jaartal 1584 bevat, is na de Tweede Wereldoorlog gebouwd en had een voorganger die in de oorlog is afgebrand. Dat huis was pas in 1937 gebouwd en was de opvolger van het erf dat op deze kaart uit 1748 staat. Het oude erf lag ongeveer halverwege de huidige boerderij en de Holthoevensestraat. Op het huis uit 1937 stond het jaartal 1562 vermeld. De naam Romeinsplaats is gegeven naar het feit dat op de boerderij vier generaties van de familie Romein hebben gewoond.[9]

De gele lijnen op de kaart zijn paden, waarvan sommige nog aanwezig zijn, zoals de Woudhuizerweg en ook de Veenhuizerweg in de wijken Woudhuis en Osseveld.

Begin 19e eeuw

De volgende kaart van het plangebied komt uit de serie die M.J. de Man aan het begin van de 19e eeuw maakte van de Veluwe.[10] Op deze kaart (zie volgende pagina) zijn de onontgonnen gebieden met iets meer detail weergegeven dan op voorgaande kaart. De natte delen zijn moerassig ingetekend, in plaats van als een strak omlijnde plas. Op de (vochtige) heide zijn ook meer paden zichtbaar die bovendien een minder rechtlijnig verloop hebben. Aan de oostrand van het plangebied zien we een kruispunt van paden.

De Schotkamp die op de vorige kaart te zien was, is ook op deze kaart ingetekend. Het groen en de gebouwen worden niet weergegeven. Ten zuiden daarvan is ook het Lange Kempken – ten zuiden van het onderzoeksgebied – van de eerste kaart weer ingetekend. Het lijkt erop dat het brede westelijke deel er sinds de 17e eeuw aan toe is gevoegd, omdat de kenmerkende bochtige noordgrens niet op de kaart van het St. Catharinagasthuis te zien is. Deze noordgrens is ook nu nog aanwezig in het landschap.

[9] Polman, 2018.
[10] Van der Wyck, 1988, kaart IV.

Apeldoorn
RAAP
Behoort bij besluit
van Burgemeester
en Wethouders
Gemeente Apeldoorn
D20-024307

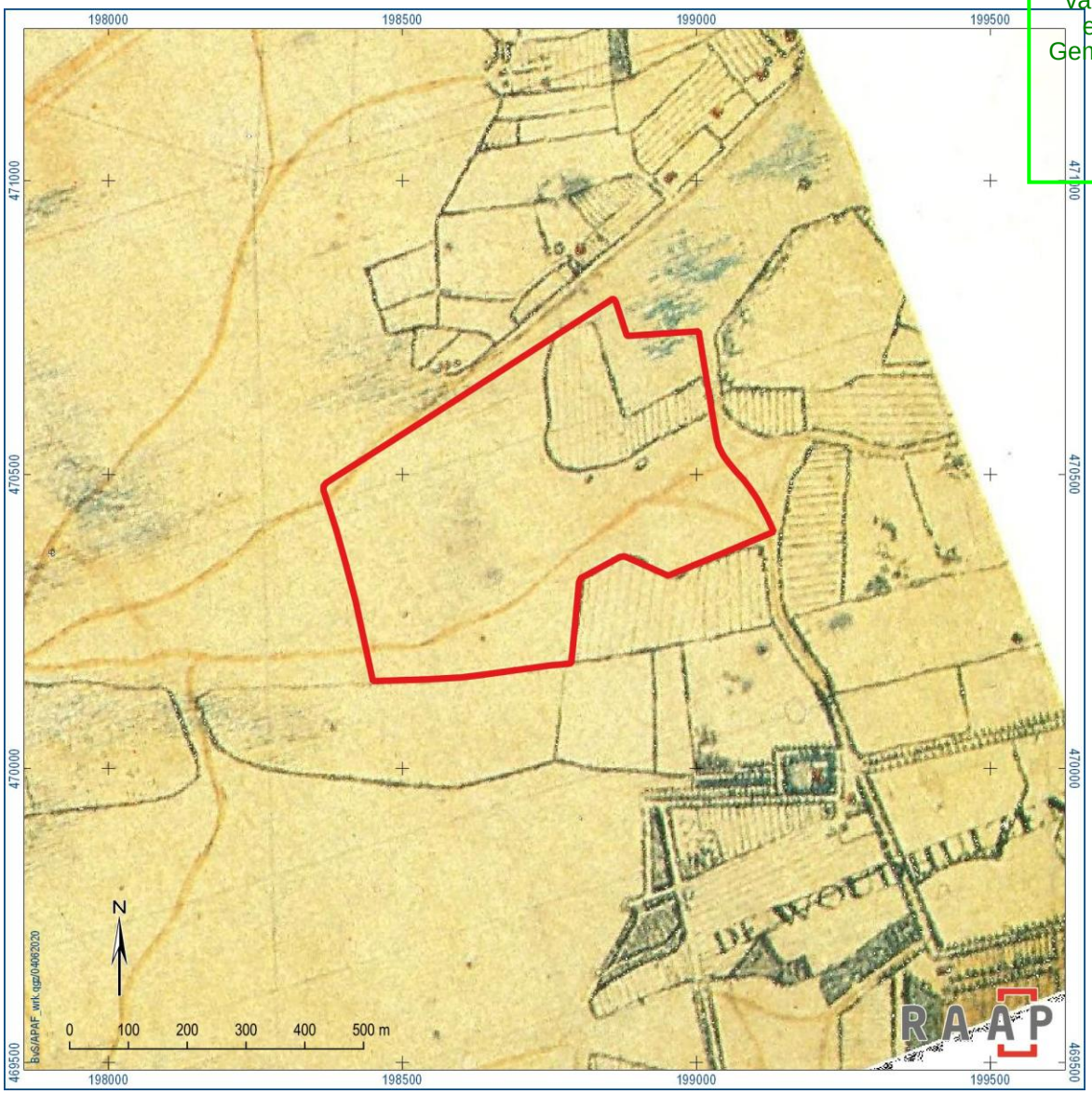

Figuur 7. Uitsnede uit de 'Topografische kaart van de Veluwe en de Veluwezoom' van M.J. de Man uit 1807 (Van der Wyck, 1988).

Ten oosten van het plangebied is de grote dubbele kamp die op de vorige kaart zichtbaar was niet meer te zien. Alleen het zuidelijk deel was nog herkenbaar als bouwland in gebruik. Ten zuiden ervan was er een tweede stuk bouwland bijgekomen. Tussen beide delen liep een pad naar het oude erf van de Romeinsplaats. De Woudhuizerweg aan de oostrand van het plangebied liep volgens de kaart door tot het oude omgrachte Woudhuis – op de kaart gespeld als De Woudhuizen – welk erf nu Het Spikker genoemd wordt. De laan ten zuiden van dit erf vormde een zichtlijn op de kerktoren van Apeldoorn.[11]

Ten zuiden van het plangebied is een zone ingetekend die natter lijkt te zijn geweest dan de omliggende heide. Mogelijk was dit als hooiland in gebruik.

[11] IVN Apeldoorn, 2018, 3.

Apeldoorn
RAAP
Behoort bij besluit van Burgemeester en Wethouders Gemeente Apeldoorn
D20-024307

Kadastrale minuutplan 1832

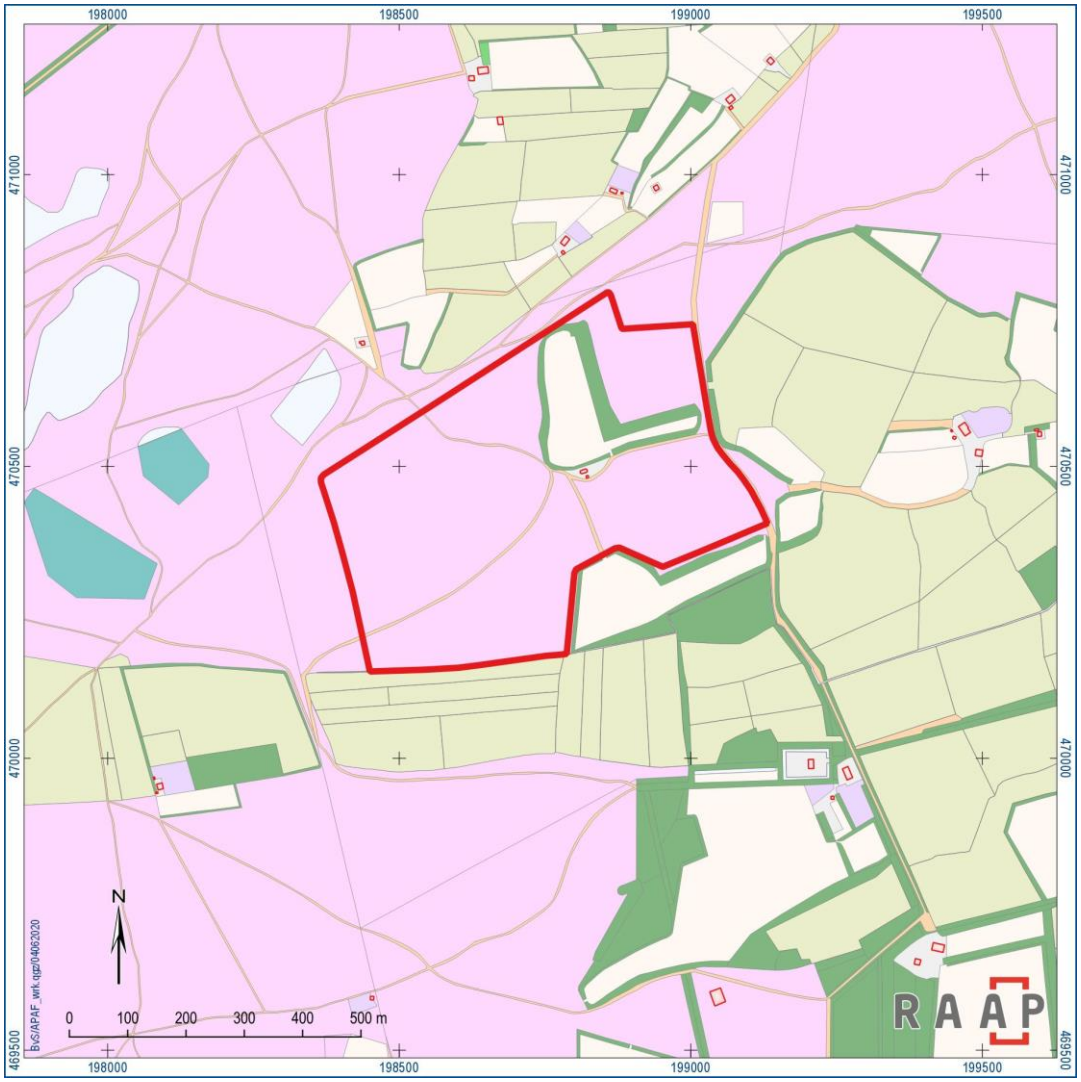

Figuur 8. Gedigitaliseerd kadastrale minuutplans, 1832 (HisGIS Gelderland).

De gevectoriseerde kadastrale minuutplans van HisGIS, ingekleurd naar grondgebruik, geven een nog beter beeld van de situatie van het plangebied in de eerste decennia van de 19e eeuw. Een belangrijk deel van het onderzoekgebied bestond – zoals we eerder ook zagen – uit onontgonnen gronden; de heide. Wat deze kaart laat zien is dat de kamp omgeven was door een houtwal. Die voorkwam dat grazende schapen en wilde dieren de akkers konden bereiken. Op deze wallen stond vaak hakhout te midden van de stekelige struiken; zo was de wal dubbel functioneel.[12]

De paden op de heide hebben zich enigszins verlegd ten opzichte van de vorige kaart. Langs het pad tussen Schotkamp en Lange Kempken is een schaapskooi zichtbaar (Het Schot van de eerste kaart?), met ernaast mogelijk een waterput. De schaapskooi, vaak ingericht als potstal, bevond zich aan de rand van de heide dicht bij de akkers, zodat de mest gemakkelijk op de akkers gebracht kon worden.[13] De ontwikkeling van een plaggendek is binnen het plangebied dan ook beperkt gebleven tot de Schotkamp. Het vochtige deel ten zuiden van het plangebied was in oost-westrichting verkaveld en als weiland in gebruik, sommige percelen waren zelfs al een keer in de lengte gedeeld. Het betreft hier duidelijk een ander ontginningsblok dan het ten oosten hiervan, dat in noord-zuidrichting is verkaveld.

[12] Neefjes, 2018, 35-35.
[13] Neefjes, 2018, 33.

Apeldoorn
RAAP
Behoort bij besluit van Burgemeester en Wethouders Gemeente Apeldoorn
D20-024307

1875

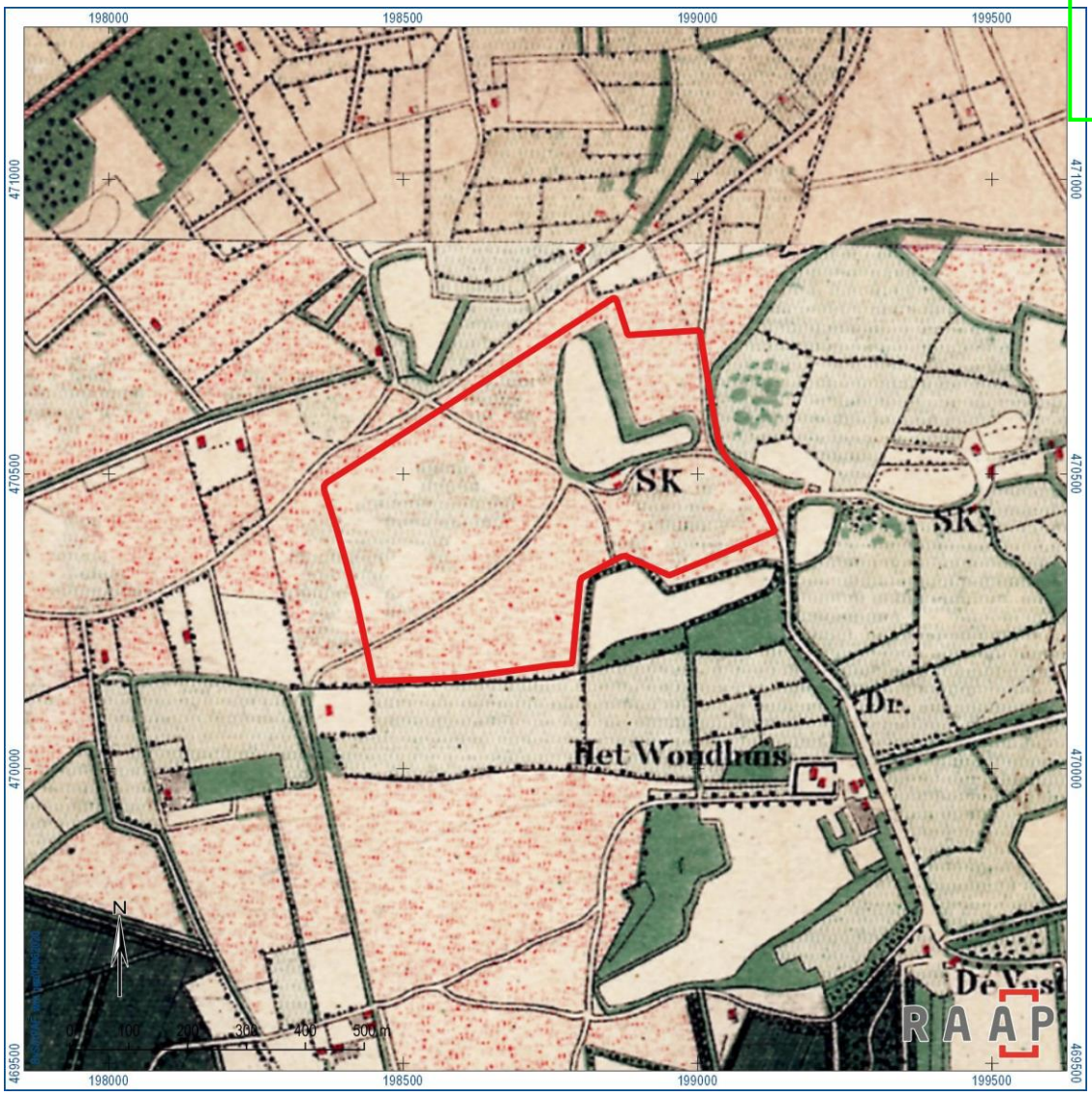

Figuur 9. Topografische kaart van 1875 (Topotijdreis).

Een halve eeuw na de kadastrale minuutplan laat de topografische kaart weinig veranderingen zien binnen het plangebied. De Schotkamp lag er nog, omgeven door houtwallen. Het grootste deel van het plangebied was heide en de paden daarop volgen nagenoeg dezelfde loop als een halve eeuw ervoor. Ook de schaapskooi (aangegeven met SK) was nog aanwezig. Een tweede schaapskooi is zichtbaar bij het oude erf van Romeinsplaats.

De verkaveling van de weilanden ten zuiden van het plangebied was verdwenen. Een bomenrij scheidde het weiland van de omgeving. Direct westelijk van de weilanden was een kleine akker met een boerderijtje ontstaan. Op de heide ten westen van het plangebied kwamen ook enkele boerderijtjes met akkertjes tot stand. Langzaamaan lijkt een begin te zijn gemaakt met het ontginnen van de heide.

Apeldoorn
RAAP
Behoort bij besluit
van Burgemeester
en Wethouders
Gemeente Apeldoorn
D20-024307

1900

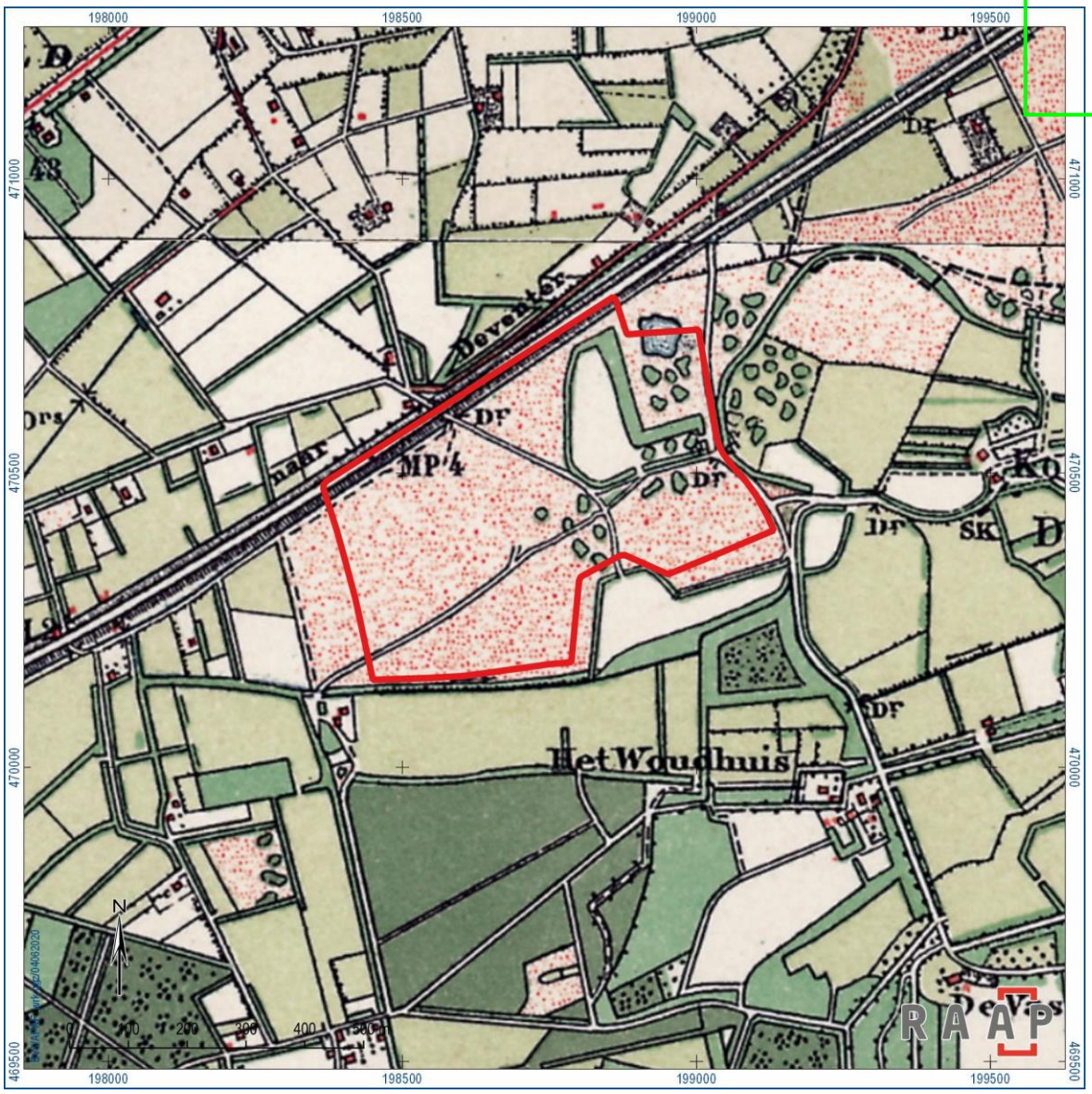

Figuur 10. Topografische kaart van 1900 (Topotijdreis).

Slechts 25 jaar na de vorige kaart was de heide nagenoeg helemaal ontgonnen. Het plangebied was het laatste stuk heide dat nog niet ontgonnen was. Het belang van de heide voor de landbouw nam enorm af na de komst van de kunstmest. Door het afnemen van de begrazing ontstonden op de heide ook bosschages. De schaapskooi in het plangebied was verdwenen, maar die bij de Romeinseplaats was nog aanwezig.

Langs de noordrand van het plangebied werd in 1887 de spoorlijn Apeldoorn-Deventer aangelegd. Aan de zuidkant lijkt de bomenrij tussen de heide en het weiland te zijn uitgegroeid tot houtwal.

Behoort bij besluit
van Burgemeester
en Wethouders
Gemeente Apeldoorn
D20-024307

1935

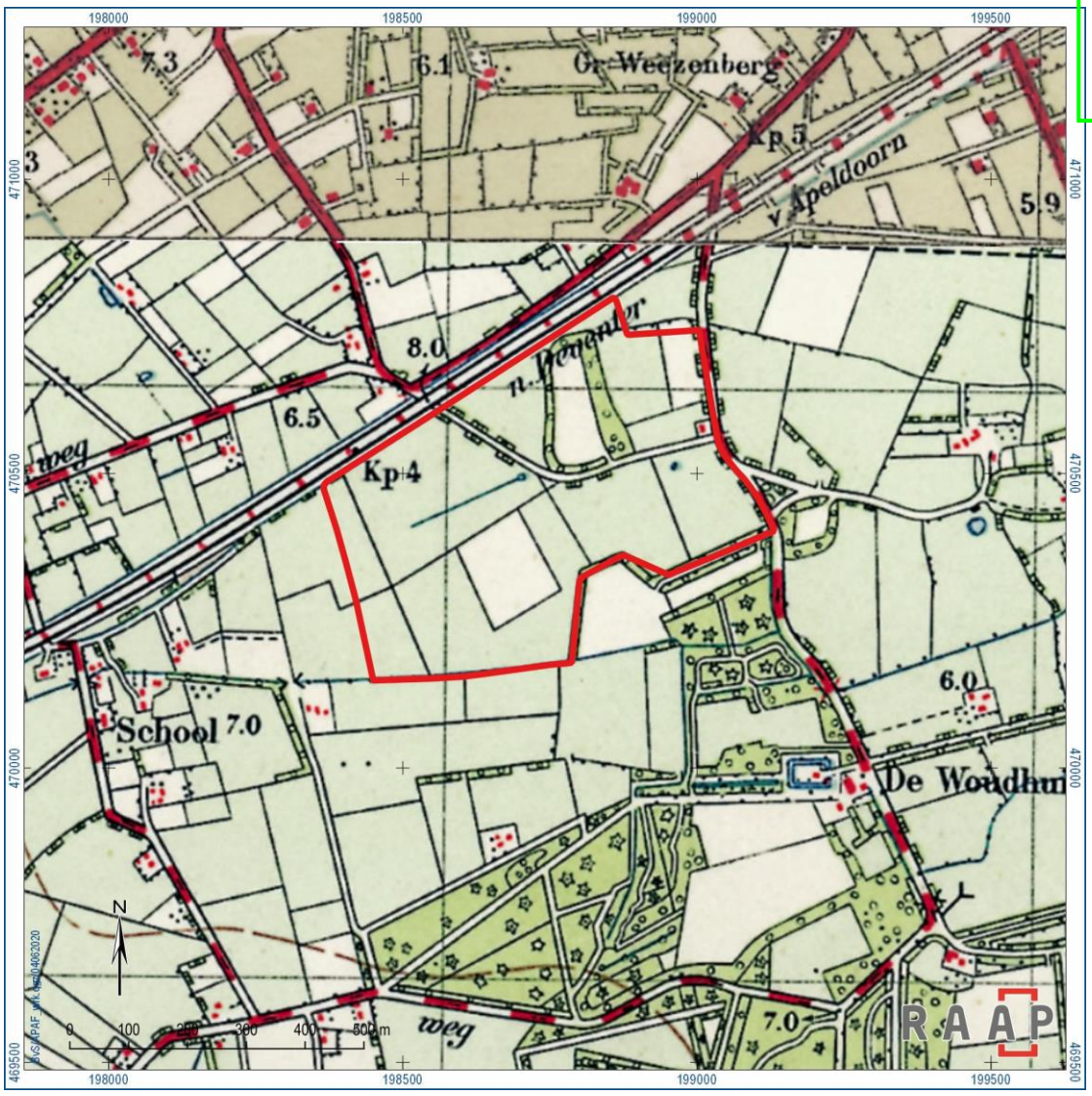

Figuur 11. Topografische kaart van 1935 (Topotijdreis).

In de jaren die volgden zette de ontginning van de heide door. Rond 1930 was de heide volledig verdwenen en omgezet in voornamelijk weiland. Hier en daar was bouwland te vinden. In het plangebied was de Schotkamp nog altijd aanwezig, al was de kamp verkleind. De uitloper van deze kamp in oostelijke richting was omgezet in weiland.

Zuidwestelijk van de Schotkamp was ook een perceel bouwland aangelegd. Ook langs de Woudhuizerweg lag een perceel bouwland. Het plangebied was verder verkaveld en als grasland in gebruik. De zuidgrens van het plangebied werd gevormd door een sloot met bomen erlangs.

Een deel van de paden in het plangebied was verdwenen. Het pad naar het zuidwesten was nog enigszins herkenbaar in de perceelsgrenzen, al lag het pad zuidelijker dan de perceelsgrens. Langs het pad naar het noordwesten zijn gedeeltelijke houtwallen verschenen. Waar dit pad aansluit op de Woudhuizerweg was een klein erf gesticht.

Apeldoorn
RAAP
Behoort bij besluit van Burgemeester en Wethouders Gemeente Apeldoorn
D20-024307

1950

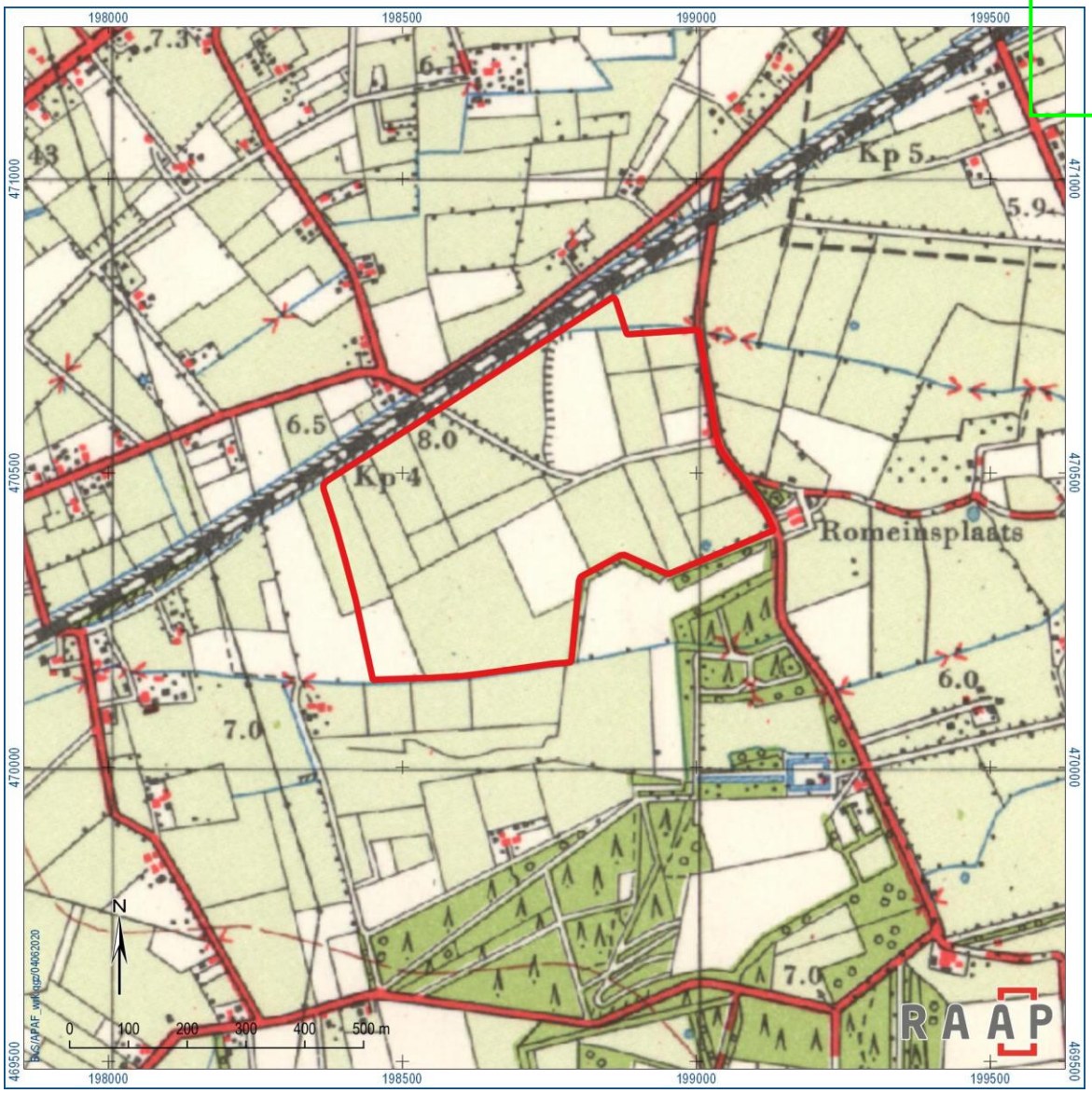

Figuur 12. Topografische kaart van 1950 (Topotijdreis).

Op de eerste topografische kaart van na de Tweede Wereldoorlog zien we net oostelijk van het plangebied dat de boerderij Romeinseplaats gebouwd is en het oude erf aan de rand van de kaart verlaten is. Het kleine erf dat binnen het plangebied gesticht is daar schuin tegenover is nog steeds aanwezig.

Het verkavelingspatroon binnen het plangebied is verfijnd; de percelen zijn over het algemeen opgedeeld in kleinere percelen. De Schotkamp begint zijn karakter te verliezen, omdat de houtwal die er omheen stond verdwenen is. De gestreepte markering aan de westzijde geeft een steilrand aan; het perceel van de kamp ligt hoger dan zijn omgeving.

De gedeeltelijke houtwallen langs de wegen zijn verdwenen; alleen de bomen en een enkele struik lijken er nog te staan.

Apeldoorn
RAAP
Behoort bij besluit
van Burgemeester
en Wethouders
Gemeente Apeldoorn
D20-024307

1975

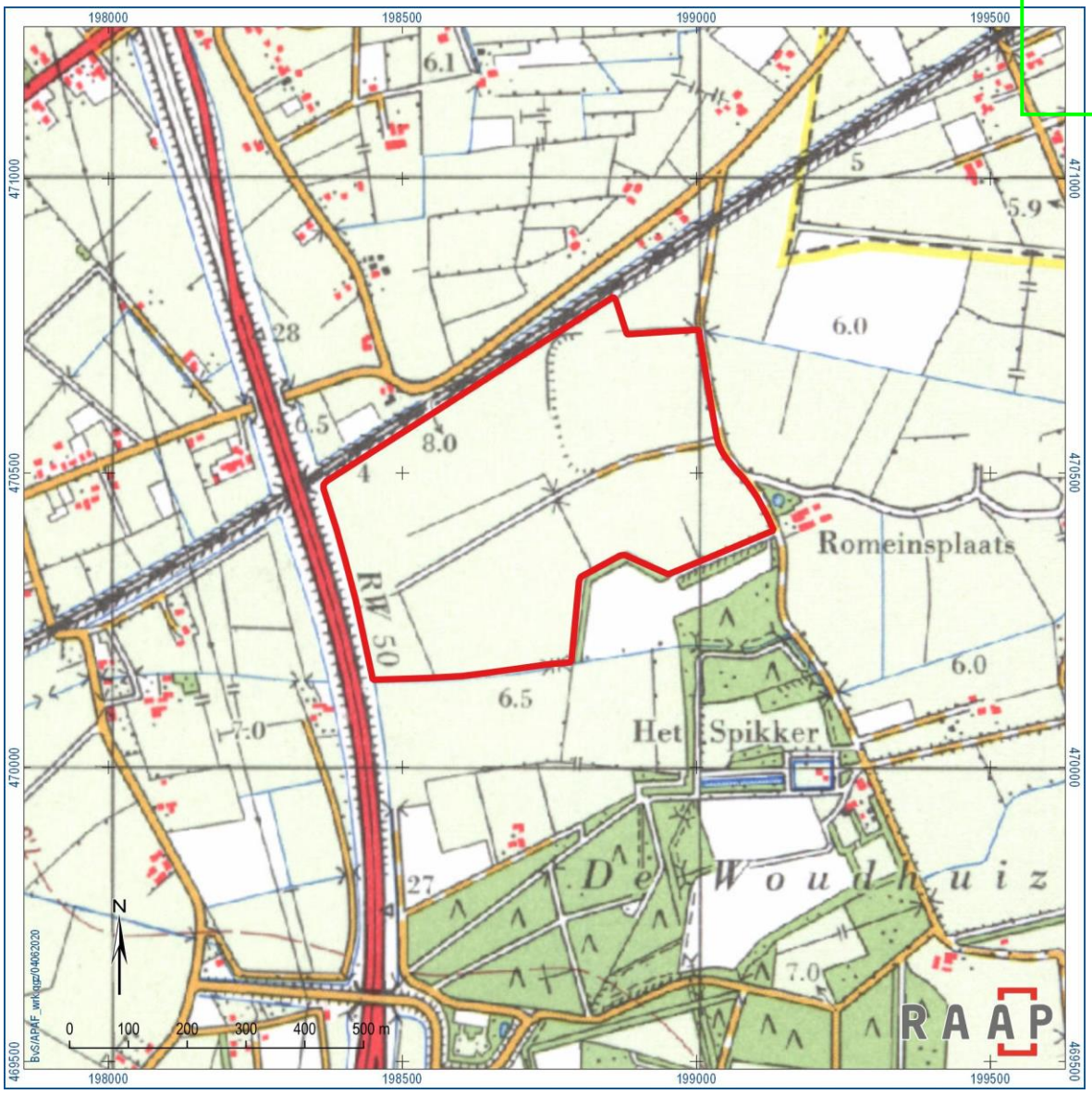

Figuur 13. Topografische kaart van 1975 (Topotijdreis).

Wat direct opvalt is de nieuwe Rijksweg 50 die langs het plangebied is aangelegd. In 1977 is het volledige traject tussen Apeldoorn en Hattemerbroek opgeleverd.[14] Het pad door het plangebied naar het noordwesten is verdwenen. In plaats daarvan is er een pad gekomen dat de kavelgrenzen in zuidwestelijke richting volgt, waar tot de jaren 30 nog een pad over de heide lag. Het erf aan het begin van dit pad is verdwenen.

Het hele plangebied is in gebruik als weiland. De diverse kleine percelen die het vorige kaartje liet zien zijn samengevoegd tot enkele grote percelen. De steilrand van de noordelijke kamp is nog aanwezig. Langs de sloot aan de zuidzijde van het plangebied zijn de bomen verdwenen. Ook langs het pad door het gebied staan geen bomen meer. Langs de Woudhuizerweg staan wel bomen. Met de houtwal rond het Lange Kempken zorgt dit voor een groene oostelijke rand van het plangebied.

[14] Autosnelwegen.nl.

Apeldoorn
RAAP
Behoort bij besluit van Burgemeester en Wethouders Gemeente Apeldoorn
D20-024307

1995

Figuur 14. Topografische kaart van 1995 (Topotijdreis).

Tegen het eind van de 20e eeuw is een groot deel van het plangebied in gebruik genomen als bouwland. Dankzij moderne technieken en kunstmest was het mogelijk deze schrale gronden van de voormalige heide als akkers te gebruiken. De verkaveling is deels gewijzigd, met name in de noordelijke helft. De steilrand die de vroegere aanwezigheid van de kamp verraadde is inmiddels afgezwakt en niet meer ingetekend op de kaart.

De bomen langs de Woudhuizerweg zijn verdwenen, waardoor het gebied naar het (noord)oosten toe opener is geworden. Langs de snelweg – die hier op een talud ligt ten behoeve van de spoorkruising – is daarentegen wel een bosschage aangeplant. Aan de westzijde is het gebied dus geslotener geworden.

Apeldoorn
RAAP
Behoort bij besluit
van Burgemeester
en Wethouders
Gemeente Apeldoorn
D20-024307

21e eeuw

Figuur 15. Topografische kaart van 2010 (Topotijdreis).

Het bouwland in het plangebied was geen lang leven beschoren. Begin 21e eeuw verdwenen de akkers geleidelijk aan weer, tot rond 2010 het volledige plangebied weer als weiland op de kaart staat.

Het plangebied is aan de westkant begrensd door opgaand groen. Wel ontbreekt er opgaand groen ten zuidwesten van het plangebied, wat een soort panorama vanaf de snelweg mogelijk maakt. Aan de noordkant wordt het plangebied visueel begrensd door opgaand groen dat zich langs de spoorlijn bevindt, maar voor een deel ook langs de percelen ten noorden van het spoor staat. Enkel aan de oostzijde is er sinds het verdwijnen van de bomen langs de Woudhuizerweg in het laatste kwart van de 20e eeuw geen visuele begrenzing van het plangebied.

Apeldoorn
RAAP
Behoort bij besluit van Burgemeester en Wethouders Gemeente Apeldoorn
D20-024307

2.4 Cultuurhistorische kenmerken

Op basis van voorgaande kunnen enkele kenmerken van het plangebied worden benoemd die van cultuurhistorische waarde zijn omdat ze het verhaal van het landschap vertellen en een belangrijke bijdrage leveren aan de identiteit van het landschap.

Een eerste structuur in het plangebied die zeer weinig veranderd is in de afgelopen twee eeuwen is het pad dat min of meer oost-west door het gebied loopt. Het oostelijk deel hiervan ligt al sinds de kadastrale minuutplan op nagenoeg dezelfde plaats.

De tweede structuur in het gebied die terug gaat tot de oudste kaarten, is de zuidelijke begrenzing van het plangebied. Het Lange Kempken komt al sinds de 16e eeuw op kaarten voor. Al zeker sinds de kadastrale minuutplan uit 1832 bestaat de grens westelijk daarvan uit een sloot, die tot de jaren 70 begeleid werd door enkele bomen, mogelijk eiken of populieren zoals elders in de omgeving. In het begin van de 20e eeuw was er hier zelfs een houtwal die de heide scheidde van het weiland.

De hoogtekaart laat ook zien dat op de plaats van de Schotkamp, die in de loop van de 20e eeuw verdween, nog een lichte verhoging in het landschap aanwezig is. Het erf dat halverwege de 20e eeuw bij de T-splitsing van het pad en de Woudhuizerweg lag, is ook nog zichtbaar als een lichte verhoging.

Figuur 16. Hoogtekaart van het plangebied (AHN2).

Apeldoorn
RAAP
Behoort bij besluit van Burgemeester en Wethouders Gemeente Apeldoorn
D20-024307

3 Conclusie en advies

3.1 Conclusie

Voor het hele plangebied geldt dat de gemeentelijke cultuurhistorische beleidskaart stelt dat men bij elke ontwikkeling moet “streven naar behoud, herstel en versterking van cultuurhistorische waarden”. De (nog) in het gebied aanwezige cultuurhistorische waarden zijn op onderstaand kaartje weergegeven en daaronder beschreven.

Figuur 16. Overzichtskaart historische waarden.

Het oost-west lopende pad

Het tracé van het pad dat in oost-westrichting door het plangebied loopt is voor een deel erg oud. Het deel tussen de Woudhuizerweg en de sloot is terug te vinden op de kadastrale minuutplan uit 1832. Het is de uitkristallisering van een bundel paden die ooit moet hebben gelopen van de uitgestrekte heide in

Apeldoorn
RAAP
Behoort bij besluit van Burgemeester en Wethouders Gemeente Apeldoorn
D20-024307

de richting van onder andere de oude Romeinsplaats. Dit pad vormde ook de toegang tot de tweede kamp in het plangebied, die in het reliëf nog herkenbaar is (zie hieronder). Het pad is van cultuurhistorische waarde vanwege zijn ouderdom en als overblijfsel van een ooit uitgebreid padensysteem dat de heide, akkers en de boerderijen met elkaar verbond.

De scheiding aan de zuidzijde van het plangebied

Het gebied ten zuidwesten van het plangebied is lager gelegen en heeft daardoor een nattere bodem, wat zich vertaalde in een ruimtelijke ontwikkeling die afwijkend is van de rest van het plangebied. De scheiding van het plangebied wordt al sinds het begin van de 19e eeuw gevormd door een sloot. Lange tijd is deze sloot vergezeld geweest van opgaand groen, maar sinds de jaren 70 van de vorige eeuw is dit niet meer het geval. De sloot heeft een cultuurhistorische waarde als zeer oude fysieke grens tussen twee gebieden met een eigen ontwikkelingsgeschiedenis.

Reliëf

In het reliëf zijn ook nog sporen zichtbaar van het vroegere landschap. Het voornaamste wat in het reliëf aanwezig is, is de oude Schotkamp. Hoewel de contouren niet scherp zijn, ligt dit deel van het terrein beduidend hoger dan de rest van het plangebied. Dit kan niet anders dan een overblijfsel zijn van de door plaggenbemesting opgehoogde kamp. Dit reliëf is van cultuurhistorische waarde als overblijfsel van een oude kamp.

In het reliëf is verder het erf zichtbaar dat halverwege de 20e eeuw gelegen heeft bij de T-splitsing van het pad en de Woudhuizerweg. Dit reliëf is cultuurhistorisch minder waardevol omdat het om een relatief jong erf gaat dat daarnaast maar kort bewoond is geweest.

3.2 Advies

Concrete maatregelen die kunnen bijdragen aan het behoud, herstel of de versterking van cultuurhistorische waarden zijn:

1. De grens aan de zuidzijde van het plangebied – een sloot – kan benadrukt worden door het terugbrengen van opgaand groen, zoals dat tot en met halverwege de 20e eeuw aanwezig was. In de nabije omgeving van het plangebied zijn voorbeelden te vinden van sloten met erlangs enkele, al dan niet geclusterde, populieren of eiken.

   Bovenstaande maatregel kan ook vanuit een recreatief oogpunt goed werken.[15] Het pad ten zuiden van het plangebied wordt recreatief gebruikt. Het opgaand groen langs de sloot onttrekt het plangebied deels aan het zicht. Langs de Woudhuizerweg kan beplanting (zie punt 3) voor de groene overgang zorgen. De snelweg ligt hoog genoeg om geen ruimtelijke inperking van het uitzicht te ervaren door de hoger geplaatste zonnepanelen. Er dient aandacht te zijn voor de vormgeving van de randen van het zonnepark.[16]

2. Handhaaf het pad door het gebied. Het oostelijk deel van dit pad gaat terug tot een eeuwenoud pad dat de heide in het westen met boerderijen in het oosten verbond. Het pad geeft eveneens structuur aan het huidige noordelijk deelgebied.

3. Breng beplanting terug langs de Woudhuizerweg. Hoewel deze strikt genomen niet binnen het plangebied valt, heeft de weg wel een duidelijke relatie met het plangebied. Beplanting langs deze

[15] Zie ook Land-id, 2019, 49 e.v.
[16] Zie ook Land-id, 2019, 45 e.v.

Apeldoorn
RAAP
Behoort bij besluit
van Burgemeester
en Wethouders
Gemeente Apeldoorn
D20-024307

weg gaat terug tot de oudste kaarten. Aanvankelijk waren dit houtwallen langs de kampen naast de weg, later werd het laanbeplanting langs de weg. Laanbeplanting op deze plaats herstelt een oude landschappelijke structuur en biedt een groene begrenzing van het plangebied. Tevens vormt een laan hier een overgang van het gedifferentieerde agrarische landschap naar de landgoedomgeving van het Woudhuis.

4. Plaats eventuele bebouwing op het verdwenen erf aan de Woudhuizerweg. Hiermee verwijst nieuwe bebouwing naar het erf dat hier enige decennia rond het midden van de 20e eeuw geweest is. Bebouwing in het plangebied blijft dan – net als het erf aan de overkant van de weg – geconcentreerd langs de Woudhuizerweg. Een mogelijk alternatief om de locatie van de schaapskooi terug te laten komen in nieuwe bebouwing wordt afgeraden. Het huidige landschap wijkt te veel af van dat waarin de schaapskooi ooit stond, waardoor deze locatie geen relevantie meer heeft.

Apeldoorn
RAAP
Behoort bij besluit
van Burgemeester
en Wethouders
Gemeente Apeldoorn
D20-024307

Literatuur

Apeldoorn, gemeente, z.j. Ruimtelijke Informatie Viewer, via https://gis.apeldoorn.nl/portal/apps/webappviewer/index.html?id=c8fdf4a1d7634ecc93129b3f7e9b9831, geraadpleegd 24-02-2020.

Apeldoorn, gemeente, 2006. I-cultuur; Een nieuw cultuurhistorisch beleid. Apeldoorn.

Autosnelwegen.nl, z.j. Dossier A50, via https://web.archive.org/web/20050429190242/http://www.autosnelwegen.nl/asw/dos/dosA50.htm, geraadpleegd 25-02-2020.

Gelderland, provincie, z.j. Cultuurhistorie, via https://www.gelderland.nl/Kaartenencijfers/Cultuurhistorie.html, geraadpleegd 24-02-2020.

IVN Apeldoorn, 2018. Wandelroute Het Woudhuis: rabatten en kamerlandschap. Apeldoorn.

Land-id, 2019. Handreiking zonneparken en zonnevelden. Bouwstenen voor een goede sociale en ruimtelijke inpassing in het landschap van Winterswijk. Arnhem.

Neefjes, 2018. Landschapsbiografie van de Veluwe. Historisch-landschappelijke karakteristieken en hun ontstaan. Amersfoort.

Opmeer, p., E. Blok & C. Brouwer, 2007. Cultuurhistorische analyse Apeldoorn Noord-Oost. Apeldoorn/Amersfoort.

Otten, D., 2003. Veldnamen en oude boerederijnamen in de gemeente Apeldoorn. Hilversum.

Polman, N., 2018. Leefden er Romeinen bij Romeinsplaats?, via https://indebuurt.nl/apeldoorn/genieten-van/mysteries/leefden-er-romeinen-bij-romeinsplaats~20037/, geraadpleegd 24.02-2020.

SP.nl, 2002. Paddenpoel Harry's Plas is eerbetoon aan SP-milieuactivist, via https://www.sp.nl/nieuws/2002/04/paddenpoel-145harry146s-plas146-is-eerbetoon-aan-sp-milieuactivist, geraadpleegd 25-02-2020.

Topotijdreis, via http://topotijdreis.nl/.

Waarneming.nl, z.j. Apeldoorn – Het Woudhuis – Het Schol, via https://waarneming.nl/locations/70819/observations/?after_date=2000-01-26&before_date=2020-02-25&species=&species_group=&rarity=&search=&user=&sex=&life_stage=&activity=&method=&sort=date, geraadpleegd 25-02-2020.

Wyck, H.W.M. van der, 1988. Atlas Gelderse Buitenplaatsen; De Veluwe. Alphen aan den Rijn.

Archiefmateriaal

Gelders Archief, tg. 2001, inv. 558-0010: Kaartboek van alle aan het St. Catharinae gasthuis toebehoorende landerijen, 1635.

Apeldoorn
RAAP
Behoort bij besluit van Burgemeester en Wethouders Gemeente Apeldoorn
D20-024307

Overzicht van figuren, tabellen, bijlagen en appendices

Figuren:

Figuur 1. Aanduiding plangebied. Inzet: ligging in Nederland (ster). 4
Figuur 2. Screenshot van de cultuurhistorische beleidskaart van de gemeente Apeldoorn, plangebied in de rode cirkel (Apeldoorn, z.j.). 6
Figuur 3. Screenshot van de cultuurhistorische kaart van de provincie Gelderland, plangebied in de rode cirkel (Gelderland, z.j.). 7
Figuur 4. Uitsnede uit de kaart van het St. Catharinagasthuis. 8
Figuur 5. Afbeelding uit het kaartenboek van het St. Catharinagasthuis uit 1635 afgebeeld over de huidige topografische kaart (Gelders Archief). 9
Figuur 6. Uitsnede uit de ‘Caart der limitten van De Hooge En Vrije Heerlyckheyd Van Het Loo’ uit 1748 (Van der Wyck, 1988). 10
Figuur 7. Uitsnede uit de ‘Topografische kaart van de Veluwe en de Veluwezoom’ van M.J. de Man uit 1807 (Van der Wyck, 1988). 12
Figuur 8. Gedigitaliseerd kadastrale minuutplans, 1832 (HisGIS Gelderland). 13
Figuur 9. Topografische kaart van 1875 (Topotijdreis). 14
Figuur 10. Topografische kaart van 1900 (Topotijdreis). 15
Figuur 11. Topografische kaart van 1935 (Topotijdreis). 16
Figuur 12. Topografische kaart van 1950 (Topotijdreis). 17
Figuur 13. Topografische kaart van 1975 (Topotijdreis). 18
Figuur 14. Topografische kaart van 1995 (Topotijdreis). 19
Figuur 15. Topografische kaart van 2010 (Topotijdreis). 20
Figuur 16. Hoogtekaart van het plangebied (AHN2). 21
Figuur 17. Overzichtskaart historische waarden. 22